

ZBORNIK DOKUMENATA I PODATAKA O PTT SLUŽBI

U NOB NA PODRUČJU SR HRVATSKE,
knjiga I, Zagreb 1979, 435 str.

U prvoj polovici 1979. godine izašla je iz štampe prva knjiga Zbornika dokumenata i podataka o PTT službi u NOB na području SR Hrvatske. Izdavač je toga Zbornika komisija za njegovanje borbenih i revolucionarnih tradicija PTT radnika Socijalističke Republike Hrvatske.

Zbornik je objavljen u čast 85. godišnjice rođenja predsjednika SFRJ — Josipa Broza Tita i 40. godišnjice njegova dolaska na čelo Saveza komunista Jugoslavije, te 40. godišnjice osnivanja KP Hrvatske.

Gotovo je nepotrebno govoriti koliko je bilo važno uspostavljanje veza, a s time, dakako, i djelatnost PTT službi, u toku naše socijalističke revolucije i NOB. No ipak, ne smijemo zaboraviti da je u toku cijeloga NOB-a PTT služba u najširem smislu vodila dvostruki rat. Naime, s jedne strane moralo se što temeljitije rušiti neprijateljske komunikacije, a s druge grčevito se boriti za uspostavljanje vlastitih veza i sistema prijenosa vijesti. Dobro je poznato da je PTT služba s maksimalnim uspjehom obavila taj dvostruki zadatak.

Upravo to što su PTT radnici u toku NOB i socijalističke revolucije dali svoj veliki prilog, poslužilo je kao osnova komisiji za njegovanje borbenih i revolucionarnih tradicija PTT radnika SR Hrvatske da se građa na temu PTT veza u SR Hrvatskoj u toku NOB prikaže kao posebna tematska cjelina u sklopu proučavanja NOB i NOR.

Do danas je objavljeno više monografija s temama o novinarstvu, sanitetu, školstvu, kazalištu i dr. u NOB. No prijenosu vijesti u NOB, ulozi i značenju PTT službi nije do danas posvećena ni jedna monografija.¹

Da bi bilo moguće objaviti monografski rad o PTT službi i njezinoj djelatnosti u NOB-u neophodno je bilo prije toga prikupiti i objaviti iscrpnu izvornu građu o toj tematici.

Spomenuta komisija krenula je upravo tim putem. Naime, PTT muzej² dobio je zadatak da organizira rad na prikupljanju dokumenata i podataka o PTT službi koji će biti objavljeni u Zborniku. Pronalaženje takve dokumentacije počelo je 1973. godine. Budući da se cjelokupna vojna, odnosno arhivska građa iz vremena NOB-a u Jugoslaviji čuva u Vojnoistorijskom arhivu u Beogradu, a arhivska građa koja potječe iz vremena NOB-a na području SR Hrvatske u arhivima i muzejima ove republike, PTT muzej koncentrirao je svoj rad upravo na te ustanove.

Uz to, u toku rada na prikupljanju dokumentacije pregledani su još arhiv u Institutu za historiju radničkog pokreta Hrvatske u Zagrebu, u Historijskom institutu u Slavonskim Brodu, u Historijskom institutu za povijest radničkog pokreta Dalmacije u Splitu, te gotovo u svim muzejima narodne revolucije u SR Hrvatskoj.

¹ Izuzetak čini monografija Mirka Četkovića »Veze u NOB-u 1941–1945«, Beograd 1976.

² U sastavu zagrebačkog PTT poduzeća djeluje PTT muzej, kao posebna organizaciona jedinica koja se od svog osnivanja 1953. godine bavi prikupljanjem, sređivanjem, čuvanjem i objelodanivanjem građe iz prošlosti PTT u Hrvatskoj.

Materijal koji je objavljen u Zborniku potječe iz dva osnovna izvora. Nastanak materijala iz prvog izvora vezan je uz rad organizacija NOP, i to u širem smislu (rad vojnih, partijskih, skojevskih i dr. organizacija). Materijali iz drugog izvora nastali su djelovanjem neprijateljskih organizacija i institucija.

Koristeći se dokumentacijom iz oba izvora, autori Zbornika nastojali su dati što objektivniji uvid u djelovanje i značenje PTT službi u NOB.

Pripremajući dokumentaciju za Zbornik, spomenuta komisija, na čelu s predsjednikom dipl. inž. Ivanom Štritofom, našla se pred složenim zadatkom kako da prezentira prikupljenu građu. Naime, prikupljeni dokumenti nisu se po sadržaju mogli u cijelosti objaviti u Zborniku. Zbog toga je dokumentacija podijeljena u tri grupe.

I. U cjelini su objavljeni samo oni dokumenti koji se u cijelosti svojim sadržajem odnose na temu Zbornika.

II. Iz raznih izvještaja i naređenja objavljeni su samo oni dijelovi koji se odnose na PTT i njegovu djelatnost.

III. Treća grupa objavljenog materijala su regesta onih dokumenata koji čitaoca upućuju na dokumentaciju vezanu za širi kontekst zbivanja kojima se bavi Zbornik.

U ovoj prvoj knjizi Zbornika objavljeno je 635 cjelovitih dokumenata, izvadaka i regesta. Ta cjelokupna izvorna građa podijeljena je u tri dijela.

I. U prvom dijelu (str. 27-122) prezentirani su dokumenti, dijelovi dokumenata i regesta koji se po sadržaju odnose na diverzije na poštansko-telekomunikacionim uređajima.

II. U drugom dijelu (str. 123-348) objavljeni su dokumenti (izvaci i regesta) koji prikazuju oblike i načine prijenosa vijesti i pošte.

III. U trećem dijelu (str. 344-413) prikazan je razvoj telegrafsko-telefonske službe do trenutka osnivanja Poštansko-telefonske sekcije u sastavu Tehničke sekcije Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske (lipanj 1943).

Budući da je riječ o prvoj knjizi Zbornika, u njemu su zastupljeni dokumenti od 11. kolovoza 1941. do 31. srpnja 1943. Namjera je redakcije Zbornika da u drugoj knjizi objavi građu koja obuhvaća razdoblje od lipnja-srpnja 1943. do svibnja 1945.

Osim pisane izvorne građe, u Zborniku je objavljen i slikovni materijal. Riječ je o 16 fotografija vezanih za djelatnost PTT u periodu od 1941. do sredine 1943.

Kao dodatak Zborniku, objavljena su četiri shematska prikaza. I to: 1) Shematski prikaz osnovnih elemenata partijskih kurirskih veza na teritoriju Hrvatske u NOR-u 1941. i 1942. godine.

2) Shematski prikaz osnovnih elemenata partijskog rukovođenja i veza na teritoriju Dalmacije u pripremnom periodu oslobodilačke borbe i revolucije.

3) Shematski prikaz organizacije komandovanja i veza u Slavoniji u drugoj polovici 1942. godine.

4) Shematski prikaz relejnih kurirskih veza štaba i operativne zone Glavnog štaba Hrvatske u drugoj polovici 1942. godine.

Zbornik sadrži kazala osobnih i geografskih imena te kazalo predmetnih pojmova (str. 411-433).

Objavlivanjem prve knjige ovog Zbornika ispunjena je velika praznina u objavlivanju izvora građe o NOB-u, točnije o djelatnosti PTT službi u NOB-u na području SR Hrvatske. Tako je donekle ispravljena nepravda prema PTT službi koja je do sada, uglavnom, bila zanemarivana i usput spominjana. Sudeći po prvoj, objavlivanjem druge knjige dokumenata sigurno ćemo dobiti iscrpnu zbirku građe o djelatnosti PTT službi u NOR i realne preduvjete za pisanje opsežne monografije o PTT i njegovoj revolucionarnoj borbi u periodu 1941-1945.

Zlatko Matijević

*SINDIKALNI POKRET GRAĐEVINSKIH RADNIKA
U VOJVODINI 1935-1941. Novi Sad 1979, 582 str.*

Dr Danilo Kecić priredio je i uvodnom studijom i objašnjenjima popratio knjigu građe o sindikalnom pokretu građevinskih radnika Vojvodine 1935-1941. godine. Ta je građa objavljena kao 14. knjiga Građe za istoriju Vojvodine koju izdaju Arhiv Vojvodine iz Sremskih Karlovaca, OOUR Instituta za istoriju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu i Muzej socijalističke revolucije Vojvodine u Novom Sadu. Priređena je po istim kriterijima i isto kao 13. knjiga u kojoj je objavljena dokumentacija o drvodjeljskom pokretu (Novi Sad 1978), te s njom i s građom u knjizi 8. te serije (tom I i II) o Komunističkoj partiji i revolucionarnom radničkom pokretu u Vojvodini 1919-1941 (Novi Sad — Sremski Karlovci 1971) čini primjernu cjelinu. Koliko znam, dr Kecić priprema i knjigu građe o Zemaljskom savezu poljoprivrednih radnika Jugoslavije, koji je imao centralu u Novom Sadu, i koji je, zahvaljujući aktivnosti Svetozara Markovića Toze¹, znatno doprinio revolucioniranju radničke klase Vojvodine.

Dokumenti objavljeni u 14. knjizi Građe za istoriju Vojvodine prikupljeni su iz raznih arhiva Vojvodine, Srbije i Hrvatske, a zbivanja su upotpunjena i objavljivanjem pojedinih članaka iz štampe. Izvori su opremljeni potrebnim objašnjenjima, te za istraživača a i za ljubitelja povijesti radničkog pokreta predstavljaju vrijedan materijal koji nam približava i omogućava razumijevanje teškog položaja i borbu građevinskih radnika. Priređivač se nije ograničio samo na objavljivanje dokumenata URSSJ-ovog Saveza građevinskih radnika Jugoslavije, u kojem se osjećalo jako djelovanje prokomunistički orijentiranog članstva. Objavio je i materijale Opšteg radničko-nameštaničkog sindikata koji je vodio Vitomir Korać a okupljao je radništvo jedne od najvećih tvornica cementa u ondašnjoj Jugoslaviji — u Beočinu, bez koje bi građa zbornik bio nepotpun.

Građa o zidarima i tesarima, farbarskim, keramičkim, ciglarsko-creparskim i obalskim radnicima (zaposlenim na ukrcavanju kamena i cementa), radnicima u kamenolomima, tvornici cementa i tvornicama umjetnog kamena objavljena je kronološkim redom i zahvaća zbivanja na području današnje Vojvodine. U knjizi su objavljeni i izvještaji sindikalnih centrala, što su djelovale među građe-

¹ Dr Danilo Kecić priredio je i objašnjenjima popratio Izabrane spise Svetozara Markovića Toze, Novi Sad 1974.